

HL-senterets problem

Ved å vike unna det moglege folkemordet mot palestinarane bryt HL-senteret med oppgåva vi som samfunn har gitt dei.

KOMMENTAR

Etter 600 dagar med krig i Gaza er rundt 55.000 palestinarar drepne, rundt halvparten er kvinner og barn, og Gaza er så godt som jamna med jorda. Det er omfattande svolt, og FN klassifiserer via sitt IPC-system situasjonen i ulike område som svolt på nivå av «krise» og «katastrofe», dei siste nivå på skalaen for full hungersnau og massedød.

Krigføringa har vore retta mot sivil infrastruktur som sjukehus og helsearbeidarar. Den israelske regjeringa snakkar ope om å fordre palestinarane, om ein varig militær okkupasjon og om å la jødiske busettaar ta over heile eller delar av området. Israel har nekta å lytte til pålegg frå Den internasjonale domstolen i Haag (ICJ). FNs høgste jødiske organ.

UAVHENGIGE HUMANITÆRE organisasjonar som Amnesty International og Human Rights Watch publiserte mot slutten av fjoråret rapportar som forklarte kvifor Israels krigføring i Gaza systematisk bryt med folkemordkonvensjonen av 1948 og Roma-erklæringa til ICC av 1998. Det same synet kom klart til uttrykk i ein rapport frå FNs spesialkomité om Gaza-krigen i september 2024, der det mellom anna blei peikt på korleis Israel nytta svolt som våpen, og at krigføringa elles «konsistent med det som karakteriserer folkemord». FNs menneskerettsråd publiserte 13. mars i år ein rapport som konkluderer med det same, da med spesielt fokus på seksuell og reproduktiv vald.

Også mange jødiske ekspertar meiner jussen er klar: Israels krig blir ramna av folkerettens definisjon av folkemord. Tom Fletcher, som er FNs leiar for humanitære spørsmål og naudhjelp, nytta folkemord-ordet i ein

tale til FNs tryggingråd for eit par veker sidan. Fleire anerkjende holocaustekspertar meiner Israels krigføring i Gaza må klassifiserast som folkemord. Til dømes uttala Daniel Blatman, historieforskar og leiar for Instituttet for jødisk historie og jødiske samtidstudiar ved Det hebraiske universitetet i Jerusalem, nyleg til NRK: «Det som skjer i Gaza i dag, er folkemord.»

FLEIRE AV DEI FREMSTE israelske ekspertane på holocaust, folkerett og folkemord er av same oppfatning. Som Amos Goldberg (også historieforskar og holocaustspesialist ved Det hebraiske universitetet), eller den London-baserte jussprofessoren og folkeretts ekspertene Nee Gordon, eller den israelske historikaren Adam Raz. Eller menneskeretts ekspert Michael Sfard, som er barnebarn av Zygmunt Bauman. Det same gjer Omer Bartov, som er professor i holocaust- og folkemordstudium ved Brown-universitetet i USA og har skrive boka *Genocide, the Holocaust and Israel-Palestine*.

Slik kunne ein fortsette. Her heime meiner ein ekspert som Terje Einarsen, jussprofessor og leiar for Den internasjonale juristkommisjon (ICJ) Norge, at «bevegelsen folkemord er på sin plass».

Bevegelsen er mellom anna lista i det finst ein omfattande ekspertise som meiner at det som skjer i Gaza, er folkemord.

IKKJE-EKSPERTAR, MEG SJØLV inkludert, er ikkje i stand til å vurdere folkerettsjussen rundt dette. I Norge har vi eit ressurssenter som i teorien burde leve opp til oppgåva. Dei har 59 tilsette og er finansiert av det offentlege, altså av oss.

Eg tenker på HL-senteret i Oslo. Ifølge vedtekene (paragraf 2) skal HL-senteret – Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter «drive forskning knyttet til folkemord og beslektede brudd på menneskerettighetene». Vidare står det om senteret: «Tjenesten,

som også skal ha en forebyggende funksjon, skal dekke informasjon og undervisning om Holocaust og massive brudd på menneskerettighetene.»

Dermed må det vere legitimt å spørje: Kva har HL-senteret gjort i tilknytning til krigsbrotsverka og det som mange spesialistar meiner er eit folkemord i Palestina?

Svaret er, stort sett, ein ting: å åtvare mot at skriftleg og verbal omtale av den ene parten – den parten som ekspertane hevdar utøver folkemord – ikkje overskrid ei grense som nærmar seg ulike typar antisemittisme, inkludert «skjult» antisemittisme.

Om ein ser på kva HL-senteret driv med av forskning og formidling, og i media, slik det blir presentert på nettsidene til senteret, er det eit massivt fokus på antisemittisme. Også andre folkemord og menneskerettsbrøt rundt om i verda – som i Russland, USA, Rwanda, Sør-Afrika – er gitt merksemd.

Situasjonen palestinarane lever under, er så langt og kan sjå, ikkje eit tema. Og her må vi hugse at ingenting starta med Gaza-krigen. Palestinarane har i fleire generasjonar levd under brutal okkupasjon og kolonisering – ja, det mange andre verdslieande ekspertar definerer som apartheid.

OM EIN GÅR TIL HL-SIDA «Medieanspill relatert til situasjonen i Midtøsten», kjem desse artiklane opp: «Den vanskelige grenseoppgangen mellom Israel-kritikk og antisemittisme»; «Hvor går grensen?» (for antisemittisme); «Negative holdninger til jøder «er»; «Noen av jentene pleier å tørke av der jeg har sittet» (presentasjon av eit nytt forskingsprosjekt om antisemittisme etter 7. oktober); «Hva ville du tenkt om Lars West Johnson, Solomon» (ei ikkje urettvis irrettesetting av Dagsavisens redaktør for ein kommentar om Gaza-krigen); «Kritikk av Israel kan krysse ei grense»; «Direktør ved HL-senteret: – Jeg har ikke sans for akademisk boikott»;

«Åpen og skjult antisemittisme øker».

Slik held det fram. Nesten alt handlar om antisemittisme, med eit par unntak. Eit er ein kronikk der HL-forskar Ellen Emilie Stensrud skriv fornuftig om kor vanskeleg folkemord-omgrepet er. Problemet er at denne kronikken snart er halvtanna år gammal. Han sluttar slik: «Flere tår med folkemordforskning har vist oss at vi bor på farelinjer på alvor, selv om det er vanskelig og ubekvemt.»

Sidan kronikken stod på trykk, har «farensignala» blitt enda mykje sterkere og mange fleire. På kva måte har HL-senteret teke dei på alvor?

KAMPEN MOT antisemittisme er sjølvsagt viktig, og holocaust er like sjølvsagt noko HL-senteret skal forske på. Men balansen synest å vere skeiv her. Fokusert er så einzijdig at det er umogleg å ikkje legge merke til det.

Kvifor har ikkje HL-senteret skrive meir om det som går føre seg i Gaza og på Vestbreidda? Er ikkje det ei politisk handling i seg sjølv? Ein typisk tittel på eit HL-utspel i media etter 7. oktober er: «Antisemittisme må bekjempes overalt» (11. februar 2024). Det må vel vere minst like viktig å kjempe mot eller «forhindre» pågående folkemord overalt?

Og kva meiner HL-senterets direktør Jan Heiret når han i eit stort intervju, på HL-senterets webportal, seier at det ikkje er

HL-senterets «oppgåve å ta side i konflikten» i Gaza? Det må vel utan tvil vere HL-senterets oppgåve å ta stilling til om det går føre seg eit folkemord framfor auga på det, noko også Heiret ser som ein fare i det same intervjuet?

Eller: Om HL-senteret meiner at dei veit at det ikkje er snakk om eit folkemord, så er det jo like viktig at dei argumenterer for det? Og om dei er usikre, noko dei sikkert er, av forstielede grunnar, så burde HL-senteret kanskje markere det, i tillegg til å kartlegge og hente inn dokumentasjon, for å oppnå større forståing på eit saksefelt der dei skal stå for den nasjonale ekspertisen?

VED SITT EINSIDIGE fokus på antisemittisme og ei rolleforståing som ein instans som korrigerer potensiell antisemittisme, i ein folkemordsituasjon, kan HL-senterets strategi i praksis komme til å falle saman med Israel sin.

For det viktigaste, ja, ofte det einaste forsvaret til Netanyahu og ministrane hans frå det ytre, ultranasjonalistiske høgre er at kritikarane av Israel er drivne av antisemittisme. Slik blir kritikk av systematisk vald og massedrap på sivile, ja, eit mogleg folkemord, definert som umoralsk.

FOR HL-SENTERET SIN DEL har liknande haldningar ved ein skilnde tilfelle skapt kontrovers. Som da HL-direktør Heiret gjekk ut mot Espen Barth Eide. Utan-

darar som har vore i Gaza, at dei tok imot så mange barn som var skotne i hovudet og overkroppen, av skarpskyttarar, og får vitnemåla sine på trykk i New York Times? Andre rapportar forsterkar dette inntrykket. Så kvifor er det tilsynelatande a priori utelukka for Heiret at Israel faktisk drep barn med det som vanskeleg kan kallast anna enn «hensikt»? Kva veit han som andre ikkje veit?

No gjekk Heiret rett nok ut etterpå og presiserte at han ikkje skulda utanrikssministeren for å vere antisemitt. Men saka illusjonerer at HL-senterets radar for mogleg antisemittisme er stilt inn på høgste nivå av sensitivitet. Radaren for dehumanisering

i konflikten, men på det dei fleste nordmenn meiner er feil side.

ANDRE SAKER SOM HL-senteret har vore involvert i etter 7. oktober 2023, gjer eit merkeleg inntrykk. Som da HL-senteret arrangerte lærarkurs 12. april i fjor: «Klasseromsamtalen etter 7. oktober 2023». To av deltakarane på kurset meinte kurset var så lite nøytralt og sakleg, og at fokuset i så liten grad var på menneskerettar, at dei skreiv ein rapport om underervisningsopplegget – igjen ifølge Klassekampen. Han hadde mellom anna skrive at det ikkje var «ei spesielt stor flyktningkris» da 750.000 palestinarar blei fordrivne frå Israel i 1948.

om at senteret ikkje kunne «forholde seg til rapporten», at han var «en belastning for HL-senterets ansatte», og at senteret hadde «satt jurister på saken», ifølge Klassekampen.

Etter sterk kritikk måtte direktør Heiret drive brannsløkking. Og HL-senterets undervisningsopplegg om Israel-Palestina blei avpublisert. Torkel Brekke ved Menighetsfakultetet (MF) blei ikkje invitert til å delta vidare på undervisningsopplegget – igjen ifølge Klassekampen. Han hadde mellom anna skrive at det ikkje var «ei spesielt stor flyktningkris» da 750.000 palestinarar blei fordrivne frå Israel i 1948.

ISRAEL ER SJØLVSGATT klar over at holocaustsentera i Europa og USA er ein politisk ressurs for Israel. I mange tilfelle dra dei i ei retning som er gunstig for Israel, i likskap med (andre) ideologiske miljø, som kristenisonistane.

Dei mange holocaustsentera i Europa og USA har gjort holocaust til det som ein leiande holocaustforfattar og-forskar som Enzo Traverso kallar ein «seku-lær religion». Store ressursar blir brukte på forskning, undervisning og å skape ein minnekultur, og Israel er direkte eller indirekte sentral i fortellinga. Holocaust, som blei avslutta for 80 år sidan, er og blir det største problemet, også samanlikna med folkemord-situasjonar i vår samtid. Nesten alt anna er dømt til å hamne i skuggen av denne hendinga.

FOR MEG SER DET ut som om HL-senteret, og dei andre holocaustinstitusjonane (med unntak av Lemkin Institute for Genocide Prevention), er i ei moralsk klemme. Dei kvir seg for å sette i verk forskning eller program som studerer israelske overgrep mot palestinarane. Dette kan openbert

Etter israelske luftåtak er det 4. juni fullt på kjølerommet i Al-Shifa-sjukehuset, som ligg i restane av Gaza by. Foto: Dawoud Abu Nikas / Reuters / NTB